

แนวทางการจัดการแหล่งท่องเที่ยวตลาดน้ำชุมชนวัดบางใบไม้ The Guidelines for Floating Market Tourism Management at Wat Bang Baimai Community

ทัศนียา ศรีฤทธิ์¹ และกันตภณ ถาวรรารณ์²
คณะบริหารธุรกิจ วิทยาลัยตาปี 8/151 ตำบลมะขามเตี้ย อำเภอเมือง จังหวัดสุราษฎร์ธานี 84000

¹ โทรศัพท์: 0864701715 E-mail: Tudsaniya@tapee.ac.th

² โทรศัพท์: 0812702990 E-mail: kantaphon@tapee.ac.th

บทคัดย่อ

การวิจัยเรื่องนี้มีวัตถุประสงค์ในการศึกษาปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการจัดการตลาดน้ำชุมชนวัดบางใบไม้ เพื่อจัดทำแนวทางการจัดการแหล่งท่องเที่ยวตลาดน้ำชุมชนวัดบางใบไม้ โดยผู้วิจัยใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงปริมาณผสมผสานกับการวิจัยเชิงคุณภาพ ซึ่ง ผลการวิจัยสามารถสรุปแนวทางการจัดการแหล่งท่องเที่ยวตลาดน้ำชุมชนวัดบางใบไม้ที่เหมาะสม คือ ควรใช้แนวทางการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนเป็นเครื่องมือในการพัฒนาชุมชนโดยอาศัยองค์ประกอบ 4 ด้าน ดังนี้ (1) ด้านทรัพยากรธรรมชาติและวัฒนธรรมชุมชน ชุมชนควรมีวิถีการผลิตที่พึ่งพาและใช้ทรัพยากรธรรมชาติอย่างยั่งยืน ควรรับรู้ถึงศักยภาพของชุมชนเกี่ยวกับทรัพยากรธรรมชาติ ภูมิปัญญา วัฒนธรรม และประเพณีที่เป็นเอกลักษณ์ของชุมชน (2) ด้านองค์กรชุมชน ควรมีการส่งเสริมให้เกิดการรวมกลุ่มกันของชาวบ้านในชุมชน สร้างวัฒนธรรมยกย่องปราชญ์ หรือผู้รู้ในเรื่องต่างๆ ที่มีคุณค่าต่อชุมชน ชาวบ้านในชุมชนควรมีกิจกรรมที่เสริมสร้างระบบสังคมที่เข้าใจกัน ทำให้เข้าใจบทบาทของตนเองตามแนวทางประชาธิปไตย มีการส่งเสริมให้เกิดความรักความสามัคคี มีการแสดงออกที่เหมาะสม จัดให้มีเวทีสำหรับระดมความคิด และแก้ปัญหาความขัดแย้งที่เกิดขึ้นในชุมชนให้อยู่ในระดับที่เหมาะสมอย่างสร้างสรรค์ ส่งผลให้คนในชุมชนรู้สึกเป็นเจ้าของ และเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมของชุมชน (3) ด้านการจัดการ ชาวบ้านในชุมชนร่วมกันร่างกฎ/กติกา/ระเบียบในการจัดการตลาดน้ำในด้านต่าง ๆ โดยคำนึงถึงความยั่งยืนของชุมชนเป็นสำคัญ รวมทั้งวางแผนในการป้องกันผลกระทบที่อาจเกิดขึ้นภายในชุมชน และควรมีการกระจายผลประโยชน์ที่เกิดขึ้นอย่างเป็นธรรม และ (4) ด้านการเรียนรู้ ลักษณะของกิจกรรมที่เกิดขึ้นในตลาดน้ำสามารถสร้างการรับรู้ ทำให้เข้าใจวิถีชีวิตและวัฒนธรรมของชุมชน มีกิจกรรมที่ส่งเสริมให้เกิดกระบวนการเรียนรู้ระหว่างชาวบ้านกับนักท่องเที่ยว ควรจัดให้มีกิจกรรมที่สร้างจิตสำนึกในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและวัฒนธรรมทั้งในส่วนของชาวบ้านและนักท่องเที่ยว โดยให้นักท่องเที่ยวได้มีส่วนร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ ที่จัดขึ้น

คำสำคัญ : แนวทางการจัดการแหล่งท่องเที่ยว,
ตลาดน้ำ, ชุมชนวัดบางใบไม้

Abstract

The objectives of this research; the Guidelines for Floating Market Tourism Management at Wat Bang Baimai Community, were to (1) Study the factors related to Floating Market Tourism Management

at Wat Bang Baimai Community and (2) Arrange the appropriate forms of Floating Market Tourism Management at Wat Bang Baimai Community. This study was used mixed method research. Result of this research, Wat Bang Baimai Community should use best management practices as a tool for community development based on the following elements. The figure of natural and cultural resources, the community should have the means to produce a dependable and sustainable natural resource use and acknowledges self potentials related to natural resources, local wisdom, culture, and tradition representing as a unique. (2) The figure of the organization, the community should promote villagers' cooperation, creating culture, admiring intellectual persons or persons having knowledge in a valuable variety of the community. Furthermore, the community should construct activities to support democracy system, community unity, suitable expressions and forum idea providing, creative conflict solution, ownership making in the community leading to participate in activities. (3) For the management, the villagers in the community should make rules and disciplinary of the floating market focusing on sustainable community, protecting bad affects and empowering equally the benefits and (4) The community should learn and create activities among customers, tourists and the villagers. Natural resources including culture activities should be distributed and participated by the tourists.

Keywords: the Guidelines for Tourism Management, floating market, Wat Bang Bai Mai Community

1. บทนำ

ภายในปี ค.ศ. 2015 อุตสาหกรรมการท่องเที่ยวจะหารายได้ในสัดส่วน 20% จากรายได้ทั้งหมดของโลก ซึ่งถือเป็น 2 เท่าของรายได้ที่เกิดขึ้นในปัจจุบันนี้[1] และยังมีการคาดการณ์ว่า จะมีนักท่องเที่ยวนานาชาติทั้งหมดกว่าหนึ่งพันล้านคนเดินทางท่องเที่ยวต่อปี โดยนักท่องเที่ยวทั่วโลกกว่า 40% สนใจเดินทางมาประเทศกำลังพัฒนา โดยส่วนใหญ่เป็นนักท่องเที่ยวจากประเทศที่พัฒนาแล้วซึ่งมีศักยภาพในการเดินทาง และต้องการแสวงหาประสบการณ์สิ่งแวดล้อมและวัฒนธรรมที่แตกต่างไปจากถิ่นฐาน

ของตน[2] สำหรับองค์การการท่องเที่ยวโลก (World Tourism Organization : WTO) ได้พยากรณ์ไว้ว่าในปี ค.ศ. 2020 จะมีนักท่องเที่ยวระหว่างประเทศเดินทางเพิ่มขึ้น และจะก่อให้เกิดรายได้เพิ่มขึ้นมากกว่า 100 ล้านล้านบาท[3] สาเหตุหนึ่งที่ทำให้นักท่องเที่ยวเดินทางมาประเทศไทยเป็นจำนวนมาก เพราะประเทศไทยมีแหล่งท่องเที่ยวที่หลากหลาย ทั้งแหล่งท่องเที่ยวธรรมชาติ แหล่งท่องเที่ยวโบราณสถาน แหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม นอกจากนั้นอัยาศัยไมตรีของคนไทยก็เป็นอีกประการหนึ่งที่ทำให้นักท่องเที่ยวประทับใจ ประเทศไทยมีศิลปวัฒนธรรมและขนบธรรมเนียมประเพณีที่สืบทอดกันมาหลายชั่วอายุคน และมีภูมิปัญญาชาวบ้านที่มีอิทธิพลทำให้นักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างชาติให้ความสนใจและประทับใจ จากภูมิปัญญาต่าง ๆ ที่ได้พบเห็น โดยนักท่องเที่ยวจะแวะเวียนมาเที่ยวในสถานที่ที่มีศิลปวัฒนธรรม และขนบธรรมเนียมประเพณีที่มีอยู่อย่างไม่ขาดสาย ยังจะนำประโยชน์ต่าง ๆ มาให้ประชาชนในชุมชน ทำให้มีรายได้ ส่งผลให้คุณภาพชีวิตดีขึ้น อีกทั้งยังส่งผลให้ศิลปวัฒนธรรมและขนบธรรมเนียมประเพณีสามารถสืบทอดตลอดไปชั่วลูกชั่วหลาน โดยเฉพาะวิถีชีวิตคนไทย จะผูกพันกับสายน้ำ แม่น้ำ ลำคลอง ซึ่งในอดีตประเทศไทยเรียกว่าเป็นประเทศที่มีแม่น้ำลำคลองซึ่งใช้เป็นเส้นทางสัญจร การดำรงชีวิตและความเป็นอยู่ ที่ผูกพันกับสายน้ำมาเนิ่นนาน และแม้ว่าในปัจจุบัน แม่น้ำ ลำคลองหลายสายจะถูกกลืนหายไปพร้อมกับการสร้างถนนหนทางขึ้นมาแทนที่ แต่สังคมริมน้ำบางแห่งก็ยังคงอยู่ เพื่อให้ได้ทวนระลึกถึงวิถีชีวิตดั้งเดิมของคนไทย ในนามของ “ตลาดน้ำ” ซึ่งเป็นที่รู้จักของคนไทย และชาวต่างชาติจนได้รับความนิยมมีอยู่หลายแห่ง เช่น ตลาดน้ำดำเนินสะดวก ตลาดน้ำอัมพวา ตลาดน้ำ ดอนหวาย และตลาดน้ำตลิ่งชัน ปัจจุบันตลาดน้ำเป็นเอกลักษณ์ของชาติอย่างหนึ่งที่ทั้งชาวไทยและชาวต่างชาติรู้จัก และสามารถดึงดูดนักท่องเที่ยวมาเยี่ยมชมด้วยความตื่นตาตื่นใจ ในภาพของการชุมนุมของเรือน้อยริบร้อย ๆ ลำของพ่อค้าแม่ค้าเพื่อขายสินค้าทางการเกษตร เช่น ผัก ผลไม้ และอาหารท้องถิ่น ตลอดจนสินค้าหัตถกรรมพื้นบ้าน ผู้มาเยือนตลาดน้ำ จะสามารถชิมซั๊ป และสัมผัสได้ถึงบรรยากาศของสังคมไทย ที่รักสงบ รมเย็น และความ เป็นสังคมใจกว้างยอมรับในทุกหมู่เหล่า ทุกเชื้อชาติ ศาสนา ให้มาอาศัยร่วมกันอย่างมีความสุข [4] จังหวัดสุราษฎร์ธานีเป็นจังหวัดที่มีแม่น้ำตาปีไหลผ่านและแยกเป็นลำคลองต่าง ๆ มากมายจนได้ชื่อว่าเป็น “คลองร้อยสาย” ดังนั้น การมีตลาดน้ำในชุมชนนับเป็นอีกแนวทางหนึ่งในการส่งเสริมการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน ซึ่งชุมชนที่มีศักยภาพในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวดังกล่าว คือ ชุมชนวัดบางไผ่ซึ่งเป็นพื้นที่ส่วนหนึ่งของตำบลบางไผ่ ตั้งอยู่ห่างจากตัวเมืองสุราษฎร์ธานี ประมาณ 2 กิโลเมตร มีลักษณะภูมิประเทศส่วนใหญ่เป็นที่ราบลุ่มมีแม่น้ำไหลผ่าน มีลักษณะเด่นตรงที่เป็นตำบลที่มีลำคลองน้อยใหญ่มากมายหลายสาย เป็นชุมชนโบราณลักษณะบ้านเรือนเป็นบ้านใต้ถุนสูง สร้างด้วยไม้ ทรงไทย และทรงปั้นหยา มีลำคลองหรือ “บาง” จำนวน 152 สายเชื่อมร้อยกันเป็นตาข่ายจนได้รับการขนานนามว่าดินแดนแห่งคลองร้อยสาย เนื่องจากเป็นชุมชนเกษตรกรรมดั้งเดิม วิถีชีวิตจึงมีความผูกพันกับสายน้ำมาตั้งแต่อดีต ประกอบกับต้นทุนทางธรรมชาติที่อุดมสมบูรณ์ ยังคงไว้ซึ่งเอกลักษณ์ที่โดดเด่นทางวัฒนธรรม ประเพณี วิถีชีวิตที่มีความเรียบง่ายมีมั่งคั่งลงจึงกลายเป็นมนต์เสน่ห์ที่น่าหลงใหล และยังคงมีกลิ่นไอของชนบทที่อยู่ใกล้ตัวเมือง มีความ

พร้อมในการต้อนรับผู้มาเยือนจากต่างถิ่น เป็นพื้นที่ซึ่งมีศักยภาพทางการท่องเที่ยวสูง ทำให้ผู้นำชุมชนและชาวบ้านมีความคิดในการจัดตั้งตลาดน้ำขึ้นในชุมชนวัดบางไผ่ เพื่อเป็นเครื่องมือในการพัฒนาชุมชน ทำให้ชุมชนเกิดความเข้มแข็ง สามารถพึ่งพาตนเองได้อย่างยั่งยืน โดยไม่ทำลายสิ่งแวดล้อม รวมถึงแนวทางการพัฒนาเพื่อต่อยอดไปสู่การแก้ปัญหาต่าง ๆ ของชุมชนภายใต้แนวคิดการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวที่ยั่งยืน

2. วัตถุประสงค์การวิจัย

การศึกษา เรื่อง แนวทางการจัดการแหล่งท่องเที่ยวตลาดน้ำชุมชนวัดบางไผ่ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการจัดการตลาดน้ำชุมชนบางไผ่ รวมทั้งจัดทำแนวทางการจัดการแหล่งท่องเที่ยวตลาดน้ำชุมชนบางไผ่ที่เหมาะสม

3. แนวคิด ทฤษฎี ที่เกี่ยวข้อง

การวิจัยครั้งนี้มุ่งศึกษาเกี่ยวกับแนวทางการจัดการแหล่งท่องเที่ยวตลาดน้ำชุมชนบางไผ่ ตำบลบางไผ่ อำเภอเมือง จังหวัดสุราษฎร์ธานี โดยเน้นศึกษาปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการจัดการแหล่งท่องเที่ยวตลาดน้ำ 2 ด้าน คือ ด้านองค์ประกอบของการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน[5] ซึ่งประกอบด้วย (1) ทรัพยากรธรรมชาติและวัฒนธรรม (2) องค์การชุมชน (3) การจัดการ (4) การเรียนรู้ และด้านส่วนประสมทางการตลาดบริการ (7P) [6] ประกอบด้วย (1) Product (2) Price (3) Place (4) Promotion (5) People (6) Process และ (7) Physical Evidence เพื่อให้ได้มาซึ่งแนวทางการจัดการตลาดน้ำชุมชน บางไผ่ที่เหมาะสม

4. วิธีดำเนินงาน

การวิจัยครั้งนี้กำหนดขอบเขตประชากร (Population) ที่ใช้ในการศึกษา คือ ผู้นำชุมชน กลุ่มเกษตรกร ประชาชนที่อาศัยในชุมชนบางไผ่ นักวิชาการการท่องเที่ยว นักท่องเที่ยวชาวไทย และชาวต่างชาติ ทั้งนี้ได้แบ่งกลุ่มตัวอย่างเป็น ตัวแทนผู้นำชุมชนบางไผ่ จำนวน 10 คน ตัวแทนเกษตรกรตำบลบางไผ่ จำนวน 30 คน ตัวแทนประชาชนตำบลบางไผ่ จำนวน 30 คน ตัวแทนนักวิชาการด้านการท่องเที่ยว จำนวน 1 คน ใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive Sampling) และกลุ่มตัวอย่างนักท่องเที่ยว ใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบบังเอิญ (Accidental sampling) กำหนดขนาดของกลุ่มตัวอย่าง ณ ระดับความเชื่อมั่น 95% และค่าความคลาดเคลื่อนจากการสุ่มตัวอย่าง 5% โดยใช้สูตรในการคำนวณขนาดกลุ่มตัวอย่างกรณีไม่ทราบจำนวนประชากรของ Khazanie Ramakant ได้ประมาณ 385 ตัวอย่าง แต่ผู้วิจัยใช้กลุ่มตัวอย่างจำนวน 400 ตัวอย่าง ระเบียบวิธีวิจัยใช้วิธีการผสมผสาน (Mixed Method) โดยข้อมูลเชิงคุณภาพใช้การสัมภาษณ์เชิงลึก (In Depth Interview) สัมภาษณ์ผู้นำชุมชนตำบลบางไผ่ กลุ่มเกษตรกรตำบลบางไผ่ ประชาชนที่อาศัยในชุมชนบางไผ่ นักวิชาการการท่องเที่ยว เพื่อนำไปสู่ข้อสรุปเกี่ยวกับ รูปแบบการจัดการแหล่งท่องเที่ยวตลาดน้ำ และเก็บข้อมูลเชิงปริมาณโดยใช้แบบสอบถาม (Questionnaire) เก็บข้อมูลนักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างชาติ ซึ่งประกอบด้วยข้อมูล 4 ส่วน คือ ส่วนที่ 1

ข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับผู้ตอบแบบสอบถาม ส่วนที่ 2 พฤติกรรมการท่องเที่ยวตลาดน้ำ ส่วนที่ 3 ปัจจัยทางการตลาดที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจท่องเที่ยวตลาดน้ำ และข้อเสนอแนะในการจัดการแหล่งท่องเที่ยวตลาดน้ำ

5. ผลการศึกษา

ผลจากการวิจัยเชิงคุณภาพจากการสัมภาษณ์เชิงลึกพบว่า **ตัวแทนผู้นำชุมชน** เห็นว่าการจัดตั้งตลาดน้ำในชุมชนวัดบางใบไม้เป็นสิ่งที่ดี เนื่องจากสามารถสร้างรายได้ให้กับชาวบ้านในชุมชน แต่เนื่องจากทางองค์การบริหารส่วนตำบลมีงบประมาณจำกัดจึงไม่สามารถจัดสรรงบประมาณให้กับกิจกรรมในส่วนนี้ได้ ส่วนด้านผลกระทบที่อาจเกิดขึ้นจากการจัดตั้งตลาดน้ำ ที่ทางผู้นำชุมชนเป็นห่วง ได้แก่ ปัญหาขยะ และมีผู้นำชุมชนบางท่านให้ข้อสังเกตในเรื่องที่เกี่ยวกับการจัดสรรผลประโยชน์ที่เกิดขึ้นจากตลาดน้ำให้ชุมชนควรเป็นไปอย่างทั่วถึงไม่ใช่เฉพาะกลุ่มใดกลุ่มหนึ่ง นอกจากนี้ยังเห็นว่าควรมีการสร้างเครือข่ายกับหน่วยงานภายนอกชุมชน ทั้งองค์กรของภาครัฐและเอกชนในการให้ความช่วยเหลือชุมชนในด้านต่าง ๆ **ตัวแทนเกษตรกร** ส่วนใหญ่เห็นว่าการจัดตั้งตลาดน้ำเป็นสิ่งที่ดี สามารถเป็นแหล่งสร้างรายได้ให้เกษตรกรโดยไม่ต้องผ่านพ่อค้าคนกลาง เป็นช่องทางในการจำหน่ายสินค้าเกษตร แต่ที่น่าเป็นห่วง คือ ในปัจจุบันนี้การเพาะปลูก พืช ผัก และผลไม้ชนิดต่าง ๆ ลดจำนวนลงเป็นอย่างมากเนื่องจากสภาพพื้นที่เปลี่ยนไป น้ำทะเลสูงขึ้นทำให้ปลูกพืชได้น้อยลง ประกอบกับวิถีชีวิตของชาวบ้านในชุมชนเปลี่ยนไปเป็นชุมชนเมืองมากขึ้น คนรุ่นใหม่ไม่สนใจทำอาชีพเกษตรกร นิยมไปทำงานประจำตามห้างร้านบริษัท ต่าง ๆ เพิ่มขึ้นทำให้อาชีพเกษตรกรไม่ได้รับการเหลียวแลจึงทำให้ผลผลิตด้านการเกษตรของชุมชนบางใบไม้ลดลงอย่างมากหากมีการจัดตั้งตลาดน้ำขึ้นมาสินค้าเกษตรที่จะนำมาขายอาจไม่เพียงพอหรืออาจจะต้องรับสินค้าจากที่อื่นมาขาย นอกจากนั้นบางใบไม้ยังมีอาหารทะเลสด ๆ ที่ขึ้นชื่อไม่ว่าจะเป็นกุ้ง หอย ปู ปลา ซึ่งมาจากการทำประมงพื้นบ้านของชาวบ้านในชุมชนบางใบไม้ แต่ก็น่าเป็นห่วงเช่นเดียวกันเนื่องจากปริมาณสัตว์น้ำลดลงไปมากเมื่อเทียบกับสมัยก่อน อาจเป็นเพราะสภาพแวดล้อมที่เปลี่ยนไป นอกจากนั้นชาวบางใบไม้ยังมีฝีมือความสามารถในด้านต่าง ๆ ไม่น้อยหน้าชุมชนอื่น เช่น การทำน้ำส้มจาก น้ำผึ้งจาก การเย็บจาก ทำหมาน้ำ ทำเสวียนหม้อ การฝึกลิง หัตถกรรมจากกะลามะพร้าว และยังมีฝีมือในการทำอาหาร ทำขนมพื้นบ้านอีกมากมาย เช่น ผัดไทย ขนมจีน ขนมจาก ข้าวเหนียวปิ้ง โข่งโต้ง ข้าวยา ลูกจากลอยแก้ว เป็นต้น ซึ่งสิ่งต่าง ๆ เหล่านี้กำลังจะสูญหายไปจากบางใบไม้ ผลกระทบที่อาจเกิดขึ้นกับชุมชนบางใบไม้หากมีการจัดตั้งตลาดน้ำอาจเป็นปัญหาสิ่งแวดล้อม เช่น ขยะในแม่น้ำลำคลองและในชุมชนเพิ่มขึ้น สอดคล้องกับ**ตัวแทนประชาชน** ที่เห็นว่าการจัดตั้งตลาดน้ำในชุมชนวัดบางใบไม้น่าจะมีข้อดีมากกว่าข้อเสีย ข้อดีชาวบ้านสามารถนำผลผลิตที่มีในชุมชนมาจำหน่ายในตลาดน้ำเพื่อสร้างรายได้ โดยไม่ต้องนำไปจำหน่ายถึงในเมือง ชาวบ้านที่อยู่ในชุมชนบางใบไม้เองก็สามารถมาจับจ่ายซื้อของที่ต้องการได้โดยไม่ต้องเข้าไปซื้อในเมือง เป็นการอุดหนุนคนในชุมชนเดียวกัน ส่วนข้อเสียที่คิดว่าอาจส่งผลกระทบต่อชุมชนและสิ่งแวดล้อม ได้แก่ การจราจรติดขัด ปัญหาขยะ ปัญหาน้ำเสีย ปัญหาเสียงดัง เป็นต้น ทั้งนี้**ตัวแทนนักวิชาการ** ได้ให้ความเห็นว่าหากชุมชนบางใบไม้

ต้องการจะจัดตั้งตลาดน้ำขึ้นมาในชุมชนวัดบางใบไม้ ควรจะต้องนำเรื่องดังกล่าวเข้าสู่ประชาคมของหมู่บ้านและควรเชิญตัวแทนของกลุ่มต่าง ๆ ในชุมชนมามีส่วนร่วมในทุกขั้นตอนตั้งแต่ร่วมกันคิด ร่วมวางแผน ร่วมดำเนินการ ร่วมประเมินผล และร่วมกันรับผลประโยชน์ ต้องมีการจัดตั้งคณะทำงานขึ้นมาอย่างชัดเจนเพื่อร่วมกันพิจารณาถึงผลดี ผลเสียให้รอบด้านหากคนในชุมชนรับได้ก็สามารถทำได้ หากกลุ่มใดมีความเห็นไม่ตรงกันควรหาข้อยุติร่วมกันอย่างสร้างสรรค์ให้ได้เสียก่อนที่จะดำเนินการในขั้นตอนต่อไป ต้องมีการสำรวจทรัพยากรในชุมชน รวมทั้งทำการรื้อฟื้นภูมิปัญญา ต่าง ๆ ที่เคยมีในอดีตและชุมชนมีความภูมิใจ ควรกำหนดวัตถุประสงค์ในการจัดตั้งตลาดขึ้นมาให้ชัดเจน แต่ไม่ควรลืมที่จะมองถึงความยั่งยืนของชุมชนด้วย ตลาดน้ำที่จัดตั้งขึ้นมาต้องเป็นเครื่องมือในการพัฒนาชุมชน สามารถเชื่อมโยงกับกิจกรรมต่าง ๆ ที่ชุมชนมีอยู่ เช่น กิจกรรมการท่องเที่ยวคลองร้อยสายตลอดจนสามารถนำเสนอวิถีชีวิต ภูมิปัญญา ประเพณีและวัฒนธรรมของชุมชนให้กับนักท่องเที่ยวก่อให้เกิดการเรียนรู้ร่วมกันได้

สำหรับการศึกษาปัจจัยทางการตลาดบริการที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจท่องเที่ยวตลาดน้ำ (7Ps) พบว่านักท่องเที่ยวส่วนใหญ่ที่เคยเที่ยวตลาดน้ำเป็นเพศหญิง อายุระหว่าง 16-25 ปี การศึกษาระดับปริญญาตรี อาชีพค้าขาย/ธุรกิจส่วนตัว มีรายได้เฉลี่ย 10,000 บาท สถานภาพสมรส เคยมีประสบการณ์ท่องเที่ยวตลาดน้ำมาแล้ว 2 ครั้ง เดินทางมาตลาดน้ำโดยรถส่วนตัวพร้อมกับครอบครัวและญาติ เพื่อหาซื้ออาหารรับประทาน ในวันอาทิตย์ เวลา 15.00-20.00 น. ใช้เวลาอยู่ในตลาดน้ำไม่เกิน 3 ชั่วโมง ใช้จ่ายเงิน 201-500 บาทต่อครั้ง โดยนักท่องเที่ยวให้ระดับความสำคัญต่อยปัจจัยทางการตลาด (7Ps) โดยในภาพรวมให้ความสำคัญในระดับมาก คือ ด้านลักษณะทางกายภาพให้ความสำคัญกับความสะอาดและถูกสุขลักษณะของสินค้า ด้านบุคลากรให้ความสำคัญมากที่สุดกับการที่พ่อค้า/แม่ค้า/เจ้าหน้าที่ยิ้มแย้มแจ่มใสและมีอัธยาศัยดี ด้านราคาให้ความสำคัญกับราคามีความเหมาะสมกับคุณภาพของสินค้าที่นำมาจำหน่าย ด้านผลิตภัณฑ์นักท่องเที่ยวให้ความสำคัญมากที่สุดกับความสดใหม่และมีให้เลือกอย่างหลากหลาย ด้านกระบวนการให้ความสำคัญกับการมีระบบรักษาความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินของนักท่องเที่ยว และด้านการส่งเสริมการตลาดให้ความสำคัญกับการมีสินค้าให้ลูกค้าทดลองชิม

การศึกษาครั้งนี้ได้เสนอแนวทางในการจัดการแหล่งท่องเที่ยวตลาดน้ำชุมชนวัดบางใบไม้ ดังนี้ (1) **ด้านทรัพยากรธรรมชาติและวัฒนธรรม** ผู้นำในชุมชนบางใบไม้ต้องจัดให้มีโครงการสำรวจทรัพยากรธรรมชาติที่มีในชุมชนทั้งในอดีตและปัจจุบันเพื่อให้ทราบว่ามีฐานทรัพยากรธรรมชาติอะไรบ้าง ทั้งในเชิงปริมาณและ เชิงคุณภาพ จากนั้นต้องสร้างกลไกในการจัดเก็บอย่างเป็นระบบ ในช่วงแรกอาจจะจัดเก็บในเอกสาร และต้องพัฒนาให้สามารถจัดเก็บในรูปแบบฐานข้อมูลต่อไป เพื่อในอนาคตสามารถนำข้อมูลดังกล่าวมาวิเคราะห์และเปรียบเทียบกันได้ ทำให้สามารถคาดการณ์ และวางแผนการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรที่มีในชุมชนอย่างสมดุล ทำให้เกิดวิถีการของวิถีการผลิตที่พึ่งพาและใช้ทรัพยากรธรรมชาติที่มีในชุมชนอย่างยั่งยืน อีกทั้งยังสามารถกำหนดแนวทางในการพัฒนาชุมชนตลอดจนสามารถกำหนดมาตรการในการป้องกันปัญหาที่อาจ

เกิดขึ้นในอนาคต เนื่องจากการใช้ทรัพยากรในชุมชนอย่างไม่สมดุลซึ่งอาจเกิดผลกระทบต่อชุมชนหรือเกิดการขาดแคลนทรัพยากรในวิถีการผลิตของชุมชนได้ เนื่องจากฐานทรัพยากรที่มีในชุมชนเป็นสิ่งที่มีค่า เป็นต้นทุนในการพัฒนาชุมชนในทุก ๆ ด้าน รวมทั้งการจัดตั้งตลาดน้ำก็เช่นเดียวกันต้องอาศัยฐานทรัพยากรดังกล่าวเป็นฐานการผลิตในชุมชนเพื่อให้ได้มา ซึ่งผลิตภัณฑ์และบริการต่าง ๆ ที่มีคุณภาพเพื่อนำเสนอต่อนักท่องเที่ยวในตลาดต่อไป (2) **องค์กรชุมชน** ผู้นำในชุมชนบางไปไม่ควรจัดให้มีโครงการสำรวจภูมิปัญญา ประเพณี วัฒนธรรม และวิถีชีวิตซึ่งเป็นเอกลักษณ์เฉพาะถิ่นของชุมชนบางไปไม่ได้ตั้งแต่อดีตในสมัยปู่ตายาย ให้เป็นระบบเช่นเดียวกับการสำรวจทรัพยากรธรรมชาติ เพื่อให้ทราบถึงรากเหง้าของตนเองทำให้เกิดภาคภูมิใจและเกิดความรักในถิ่นฐานบ้านเกิด ทำให้เกิดแนวคิดและจิตสำนึกในการอนุรักษ์สิ่งดังกล่าวไว้ให้ลูกหลาน เนื่องจากภูมิปัญญา ประเพณี วัฒนธรรมและวิถีชีวิตของชุมชนล้วนเป็นต้นทุนที่สำคัญของชุมชนสามารถนำมาประยุกต์ให้เกิดเป็นผลิตภัณฑ์หรือบริการที่มีคุณค่า ซึ่งสามารถนำเสนอให้กับนักท่องเที่ยวในตลาดน้ำ เพื่อเป็นการส่งเสริมให้เกิดการเรียนรู้ร่วมในประเพณี วัฒนธรรม และวิถีชีวิตที่แตกต่างได้อย่างลงตัว ผู้นำในชุมชนบางไปไม่ควรจัดให้มีเวทีสำหรับทุกฝ่ายในชุมชน โดยเฉพาะชาวบ้านซึ่งไม่มีเวทีในการแสดงความคิดเห็นได้ใช้เป็นสถานที่ในการระดมความคิดเห็นในการหาข้อตกลงในเรื่องต่าง ๆ ร่วมกันอย่างจริงจังและสร้างสรรค์ โดยเฉพาะในเรื่องที่จำเป็นต้องอาศัยความร่วมมือของชาวบ้านในชุมชน หรือเพื่อใช้แก้ปัญหาความขัดแย้งที่เกิดขึ้นในชุมชนให้อยู่ในระดับที่เหมาะสม โดยมีเป้าหมายในการสร้างระบบสังคมที่ส่งเสริมให้คนในชุมชนเกิดความเข้าใจกัน ทำให้ชาวบ้านเข้าใจบทบาทหน้าที่ และสิทธิของตนเอง ตามแนวทางประชาธิปไตย เป็นการส่งเสริมให้เกิดความรักความสามัคคี มีการแสดงออกที่เหมาะสม โดยสิ่งต่าง ๆ เหล่านี้ต้องใช้เวลาในการสร้าง ทุกคนในชุมชนต้องมีเป้าหมายร่วมกัน ผู้นำในชุมชนต้องมีความจริงใจ คำนึงถึงผลประโยชน์ของส่วนรวมเป็นหลัก ไม่เห็นแก่ประโยชน์ส่วนตนและพวกพ้อง ใช้หลักธรรมาภิบาลในการบริหารจัดการกิจกรรมของชุมชน ทุกคนในชุมชนต้องยึดหลักความถูกต้อง ไม่สร้างวัฒนธรรมพวกมากลากไป ดังนั้นการสร้างระบบสังคมที่มีความเข้าใจกันเป็นทางออกที่ดีในการสร้างความร่วมมือจากชาวบ้านเพื่อจัดตั้งตลาดน้ำชุมชนวัดบางไปไม้ ผู้นำในชุมชนบางไปไม้ต้องจัดให้มีโครงการสำรวจ ปรากฏ หรือผู้มีความรู้ และทักษะในเรื่องต่าง ๆ ของชุมชน แต่เนื่องจากสภาพแวดล้อมและวิถีชีวิตที่เปลี่ยนไปจากสังคมชนบทไปสู่สังคมเมือง ทำให้ปรากฏและผู้รู้ในชุมชนหมดความสำคัญลง ไป ประกอบกับคนรุ่นใหม่ในปัจจุบันไม่สนใจ และไม่ต้องการที่จะสืบทอดภูมิปัญญาต่าง ๆ จากปรากฏ และผู้รู้ในชุมชน จึงพอจะทำนายได้ว่าในอนาคตอันใกล้ ภูมิปัญญาต่าง ๆ ในชุมชนบางไปไม้ก็จะสูญหายไปพร้อมกับสังขารของปรากฏ และผู้รู้เหล่านั้น ซึ่งในปัจจุบันมีอายุค่อนข้างมากแล้ว ดังนั้นทางออกที่พอจะมีอยู่ในขณะนี้ คือ ผู้นำและชาวบ้านในชุมชนบางไปไม้ต้องสร้างวัฒนธรรมในการยกย่องและเชิดชูปรากฏ และผู้รู้ในชุมชน โดยการจัดกิจกรรมให้คนรุ่นหลังได้เห็นความสำคัญ และเห็นคุณค่าในภูมิปัญญาที่มีอยู่ในตัวปรากฏและผู้รู้ เช่น จัดกิจกรรมเผยแพร่ภูมิปัญญาของปรากฏและผู้รู้เป็นประจำทุกปี จัดกิจกรรมให้เยาวชนได้มีโอกาสเรียนรู้ภูมิปัญญาต่าง ๆ จากปรากฏ หรือผู้รู้ในชุมชน

เพื่อจะส่งเสริมให้เยาวชนรุ่นใหม่เกิดจิตสำนึกในการหวงแหนภูมิปัญญาท้องถิ่น และต้องการจะเป็นผู้สืบทอดภูมิปัญญาดังกล่าวขึ้นมา หากการปลูกจิตสำนึกในเรื่องเหล่านี้ได้รับการฟื้นฟูขึ้นมาในชุมชนก็จะส่งผลให้การพัฒนากองทุนโดยชุมชน มีโอกาสประสบความสำเร็จอย่างยั่งยืน ผู้นำในชุมชนบางไปไม้ควรส่งเสริมให้มีการรวมกลุ่มกันขององค์กรชุมชนเพื่อสร้างสรรค์สิ่งต่าง ๆ อาจอยู่ในรูปของวิสาหกิจชุมชน แต่ต้องเริ่มต้นทำตามศักยภาพของชุมชนโดยอาศัยความได้เปรียบทางทรัพยากร และภูมิปัญญาที่มีในชุมชนบางไปไม้ เพราะการรวมของชาวบ้านในชุมชนส่งผลให้เกิดผลิตภัณฑ์และบริการต่าง ๆ ขึ้นมาในชุมชน ซึ่งสิ่งต่าง ๆ เหล่านี้เป็นฐานการผลิตให้กับชุมชนได้เป็นอย่างดี และองค์กรชุมชนจะเป็นกลไกในการขับเคลื่อนกิจกรรมของตลาดน้ำได้เป็นอย่างดี (3) **ด้านการจัดการ** ผู้นำและชาวบ้านในชุมชนมีส่วนร่วมในการร่วมนำร่างกฎ/กติกา/ระเบียบในการจัดการตลาดน้ำในด้านต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นการจัดการด้านสิ่งแวดล้อม การจัดการด้านวัฒนธรรม การจัดการด้านการท่องเที่ยว การจัดการด้านผลประโยชน์ที่เป็นธรรม และโปร่งใส รวมทั้งการวางแผนทางหรือมาตรการป้องกันผลกระทบที่อาจเกิดขึ้นภายในชุมชน โดยคำนึงถึงความยั่งยืนของชุมชนเป็นสำคัญ เมื่อชาวบ้านมีส่วนร่วมในการทำสิ่งใดขึ้นมา ก็มีความรู้สึกเป็นเจ้าของในนั้น ก็จะแสดงออกโดยการมีส่วนร่วมในโครงการต่าง ๆ ที่ตนได้มีส่วนร่วมในการจัดทำขึ้นมา ชุมชนต้องสนับสนุนให้เกิดองค์กรชุมชนซึ่งมีหน้าที่โดยตรงในการจัดการท่องเที่ยวให้สามารถเชื่อมโยงกับกิจกรรมของตลาดน้ำ หรืออาจจะตั้งเอาองค์กรชุมชนภายนอกมาเป็นเครือข่ายในกรณีที่สามารถจัดกิจกรรมการท่องเที่ยวเชื่อมโยงกันได้ ชุมชนต้องสนับสนุนให้เกิดกองทุนที่เอื้อประโยชน์ต่อการพัฒนาตลาดน้ำ เนื่องจากการพัฒนาจำเป็นต้องอาศัยทุนเป็นตัวขับเคลื่อน ซึ่งอาจจะเริ่มจากเขียนโครงการขอทุนจากหน่วยงานของภาครัฐ เช่น องค์การบริหารส่วนจังหวัด องค์การบริหารส่วนตำบล หากไม่ได้อาจจะเริ่มต้นด้วยการหันกลับมาพิจารณากองทุนต่าง ๆ ที่มีอยู่ในชุมชน เช่น กลุ่มสัจจะออมทรัพย์ กองทุนเงินล้าน หรือระดมทุนโดยการขายหุ้นให้กับคนชุมชนบางไปไม้ หรือขอความร่วมมือจากเครือข่ายอื่นๆ ที่พึงพาอาศัยกัน หากไม่สามารถหาได้จริง ๆ อาจจะต้องขอบริจาคทุนจากคนในชุมชน และขอเงินสนับสนุนจากองค์กรอื่น ๆ ทั้งภาครัฐและภาคเอกชน หรือในระยะอาจเริ่มต้นตามศักยภาพของชุมชน วัสดุอุปกรณ์ เน้นทรัพยากรที่หาได้ในท้องถิ่น เช่น เริ่มทำแพด้วยไม้ไผ่ที่หาได้ในชุมชนเหมือนกับตลาดน้ำลิ่งชันในช่วงแรก ชุมชนจำหน่ายสินค้าและจัดกิจกรรมต่าง ๆ ให้ทำด้วยไม้ไผ่และมุงหลังคาด้วยจากที่ผลิตได้ในชุมชน ผู้นำและชาวบ้านที่ทำหน้าที่ในการจัดหาทุนต้องมีความอดทน และมีความมุ่งมั่น โดยจะต้องเข้าใจว่าธรรมชาติของการสนับสนุนทุนของแต่ละหน่วยงานแตกต่างกัน แต่ส่วนใหญ่จะต้องทำตลาดน้ำให้เห็นเป็นรูปธรรมก่อน หากมีรูปแบบตามที่หน่วยงานที่จะสนับสนุนต้องการก็จะได้รับการสนับสนุน เช่น เน้นการอนุรักษ์วิถีชีวิต ภูมิปัญญา ประเพณี และวัฒนธรรมท้องถิ่น ส่งเสริมปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง เป็นต้น และ (4) **การเรียนรู้** กิจกรรมที่จัดขึ้นในตลาดน้ำสามารถสร้างการเรียนรู้ให้นักท่องเที่ยวเข้าใจวิถีชีวิต ภูมิปัญญา ประเพณี และวัฒนธรรมของชุมชนบางไปไม้ เช่น มีการสาธิตการทำขนมพื้นบ้าน มีการแสดงศิลปะพื้นบ้าน มีการแสดงภูมิปัญญาชาวบ้านในด้านต่าง ๆ สาธิตการเย็บจาก สาธิตการหัตถกรรมจากกะลามะพร้าว มีการให้

คำปรึกษาและรักษาโรคด้วยแพทย์แผนไทยในชุมชน เป็นต้น และควรเปิดโอกาสให้นักท่องเที่ยวได้มีส่วนร่วมในกิจกรรมที่จัดขึ้นเพื่อสร้างการเรียนรู้ร่วมกันระหว่างชาวบ้านกับนักท่องเที่ยว มีกิจกรรมที่สร้างจิตสำนึกในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและวัฒนธรรมทั้งของชาวบ้านและนักท่องเที่ยว เช่น มีป้ายรณรงค์ในการไม่ทิ้งขยะลงในแม่น้ำลำคลอง ออกระเบียบให้ผู้จำหน่ายสินค้า/ห้ามใช้โฟมในการบรรจุอาหาร ออกระเบียบให้ผู้จำหน่ายสินค้าในตลาดแต่งกายย้อนยุคในช่วงเทศกาล นำเยาวยามาทำกิจกรรมเกี่ยวกับการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมในวันที่มีตลาดน้ำ เป็นต้น

6. สรุปและข้อเสนอแนะจากการวิจัย

การจัดตั้งตลาดน้ำในชุมชนวัดบางไผ่เป็นแนวทางที่ดีสำหรับใช้เป็นเครื่องมือในการพัฒนาชุมชน สามารถสร้างรายได้ให้กับชาวบ้านในชุมชน โดยการเป็นแหล่งซื้อขายสินค้าในชุมชน นอกจากนั้นยังเป็นกลไกในการนำเสนอวิถีชีวิต ภูมิปัญญา ประเพณี และวัฒนธรรมของชุมชน เป็นการส่งเสริมให้เกิดกระแสการอนุรักษ์และเกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกัน ส่วนด้านผลกระทบที่อาจเกิดขึ้นกับสิ่งแวดล้อมในชุมชน ได้แก่ ปัญหาจราจร ปัญหาน้ำเสีย ปัญหามลพิษ เป็นต้น หากชาวบ้านชุมชนบางไผ่ต้องการจะจัดตั้งตลาดน้ำขึ้นมาในชุมชนวัดบางไผ่ จะต้องนำเรื่องดังกล่าวเข้าสู่ประชาคมของหมู่บ้านและควรเชิญตัวแทนของกลุ่มต่าง ๆ ในชุมชนมามีส่วนร่วมในทุกขั้นตอนตั้งแต่ร่วมกันคิด ร่วมวางแผน ร่วมดำเนินการ ร่วมประเมินผล และร่วมกันรับผลประโยชน์ ส่วนการศึกษาปัจจัยทางการตลาดบริการที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจท่องเที่ยวตลาดน้ำ (7Ps) พบว่านักท่องเที่ยวส่วนใหญ่ให้ระดับความสำคัญต่อยุทธศาสตร์ทางการตลาด (7Ps) โดยในภาพรวม กลุ่มตัวอย่างให้ความสำคัญในระดับมาก คือ **ด้านลักษณะทางกายภาพ** โดยให้ความสำคัญกับความสะอาดและถูกสุขลักษณะของสินค้า **ด้านบุคลากร** ให้ความสำคัญมากที่สุดกับการที่พ่อค้า/แม่ค้า/เจ้าหน้าที่ยิ้มแย้มแจ่มใสและมีอัธยาศัยดี **ด้านราคา** ให้ความสำคัญกับราคามีความเหมาะสมกับคุณภาพของสินค้าที่นำมาจำหน่าย **ด้านผลิตภัณฑ์** ให้ความสำคัญมากที่สุดกับความสดใหม่และมีให้เลือกอย่างหลากหลาย **ด้านกระบวนการ** ให้ความสำคัญกับการมีระบบรักษาความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินของนักท่องเที่ยว และ**ด้านการส่งเสริมการตลาด** ให้ความสำคัญกับการมีสินค้าให้ลูกค้าทดลองชิม

ข้อเสนอแนะจากการศึกษาแนวทางในการจัดการแหล่งท่องเที่ยวตลาดน้ำชุมชนวัดบางไผ่ กล่าวคือควรมีการสร้างระบบสังคมที่มีความเข้าใจกันในชุมชน ภายใต้ระบอบการปกครองแบบประชาธิปไตย เพื่อลดความขัดแย้งที่เกิดขึ้นในชุมชน และช่วยกันต่อต้านวัฒนธรรมพวกมากลากไป ควรจัดให้มีการรวบรวมและเผยแพร่ภูมิปัญญา ประเพณีและวัฒนธรรมของชุมชนบางไผ่อย่างจริงจัง เพื่อสร้างจิตสำนึกในการรักบ้านเกิดและเกิดกระแสอนุรักษ์สิ่งต่าง ๆ เหล่านี้ในชุมชน นอกจากนั้นองค์การปกครองส่วนท้องถิ่นควรเข้ามามีบทบาทในการพัฒนาด้านการท่องเที่ยวของชุมชนให้มากกว่านี้ ไม่เน้นพัฒนาเฉพาะด้านโครงสร้างพื้นฐานภายในชุมชนเพียงอย่างเดียว

การวิจัยครั้งต่อไป ผู้วิจัยเห็นว่าควรศึกษาเพิ่มเติมเกี่ยวกับบทบาทของผู้นำชุมชนในการพัฒนาองค์กรประชาชนแนวทางการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดตั้งตลาดน้ำ

ชุมชนวัดบางไผ่ และควรศึกษารูปแบบของโปรแกรมการท่องเที่ยวที่สามารถเชื่อมโยงกับตลาดน้ำชุมชนวัดบางไผ่ได้

7. กิตติกรรมประกาศ

ผู้วิจัยขอขอบคุณเครือข่ายการวิจัยและนวัตกรรมเพื่อการถ่ายทอดเทคโนโลยีสู่ชุมชนฐานราก สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษาภาคใต้ตอนบน ที่สนับสนุนทุนวิจัย และผู้บริหารวิทยาลัยตาปีที่ได้ให้การสนับสนุนในการวิจัยในทุก ๆ ด้าน

8. เอกสารอ้างอิง

- [1] Newbery. (1998). Comment : Tourism- A tool for good or evil?. London.
- [2] Pro-Poor Tourism Partnership. (2004). Pro-poor tourism. [Online], July 6, 2004. Retrieved from www.propoortourism.org.uk.
- [3] บุญเลิศ จิตตั้งวัฒนา. (2549). ธุรกิจน้ำเที่ยว. กรุงเทพฯ : ศูนย์หนังสือท่องเที่ยวไทย.
- [4] บุญเลิศ จิตตั้งวัฒนา. (2543). การส่งเสริมการท่องเที่ยว. พิมพ์ครั้งที่ 2. ภาควิชาการท่องเที่ยว คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- [5] พงนา สวนศรี. (2546). คู่มือการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน. โครงการท่องเที่ยวเพื่อชีวิตและธรรมชาติ.
- [6] Payne, Adrian. (1993). The Essence of Service Marketing. London: Prentice Hall International (UK) Ltd, London.